

EXPUNERE DE MOTIVE

Motivul emiterii actului normativ

a) Descrierea situației actuale

Potrivit prevederilor proiectului de lege, expertiza ca instituție este scoasă din subordinea Ministerului Justiției, în cadrul căruia funcționează. Potrivit prevederilor Legii nr. 304/2004, republicată, actualizată, privind organizarea judiciară, organizarea judiciară se instituie, având ca finalitate asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei prevăzute, în principal, în următoarele documente: Carta internațională a drepturilor omului, Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Convenția Organizației Națiunilor Unite asupra drepturilor copilului și Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, precum și pentru garantarea respectării Constituției și a legilor țării. Organizarea judiciară are, de asemenea, ca obiectiv de bază asigurarea respectării dreptului la un proces echitabil și judecarea proceselor de către instanțe judecătorești în mod imparțial și independent de orice influențe extrane.

În activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor¹.

De altfel, cât privește situația în plan practic a domeniului de expertiză judiciară din România se observă o tendință tot mai mare de oficializare a expertizei, oficializare care se traduce în fapt, atât prin prevederea obligativității expertizei, în multe cazuri, cât și prin crearea de instituții specializate în acest scop. Această tendință de instituționalizare a expertizei în contextul democratizării tuturor sferelor sociale, implementării principiului contradictorialității în activitatea judecătorească, nu întotdeauna este îndreptățită. Mai mult, monopolismul statului în organizarea producerii expertizelor judiciare, în puterea legităților obiective de dezvoltare a oricărui sistem monopolist se reflectă negativ asupra principiului independenței și obiectivității efectuării expertizelor.

Acest monopol face practic imposibilă atacarea concluziilor formulate de experții Ministerului Justiției sau ai Ministerului Administrației și Internelor. În prezent, există două instituții agreeate legal în a întocmi astfel de rapoarte de expertiză, respectiv Institutul de Criminalistică al Inspectoratului General al Poliției Române și Institutul Național de Expertize Criminalistice din cadrul Ministerului Justiției.

¹ Art. 4 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, republicată, actualizată, privind organizarea judiciară. Publicată în M.Of. nr. 576 din 2004.

Orice litigiu, indiferent că este penal sau civil, în care se efectuează expertize criminalistice, acestea sunt efectuate doar de către experții de stat, iar o eventuală contraexpertiză privată (alternativă, nestatală) solicitată de vreuna dintre părțile implicate în respectivul litigiu are doar valoare informativă.

Potrivit legislației în vigoare, expertizele criminalistice nu pot fi atacate printr-o contraexpertiză făcută de un expert ales. Astfel, prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 75/2000, privind autorizarea experților criminaliști, ordonanță modificată prin Legea nr. 488/2002 pentru aprobarea OUG 75/2000, „expertizele criminalistice se efectuează de experți autorizați în institutele și laboratoarele de expertiză criminalistică, înființate potrivit dispozițiilor legale. La efectuarea expertizelor criminalistice de către experți oficiali pot participa și anumiți experți numiți de organele judiciare, la cererea acestora și recomandați de acestea, autorizați în condițiile prezentei ordonanțe”. Experții autorizați, așa cum se specifică în art. 7 (1) din OUG 75/2000, participă personal la efectuarea expertizelor, prin observații cu privire la obiectul expertizei, modificarea sau completarea acestuia, verificarea și completarea materialului necesar pentru efectuarea expertizei, precum și prin obiecții la raportul de expertiză, obiecții ridicate organului judiciar.

Experților criminaliști autorizați nu le este permis să efectueze ei înșiși expertize criminalistice, iar părțile nu se pot apăra printr-o expertiză efectuată de către un expert independent, fie că el este din țară, fie că este din străinătate.

b) Schimbări preconizate

Observăm că România, care este singurul stat membru al UE² în care nu există instituția expertului independent, credem, trebuie să-și armonizeze legislația în această ramură, întrucât monopolul de stat în activitatea de expertiză devine „generator de trafic de influență, de corupție, de diletantism și nu se regăsește un asemenea sistem în statele din Uniunea Europeană³ și din SUA”. Expertul criminalist independent poate fi singura entitate care să poată contraexpertiza o lucrare a expertului de stat.

Acest aspect a preocupat și colaboratorii proiectului „Consolidarea capacității de expertiză judiciară, inițiat de un colectiv al Ministerului Justiției din Olanda, derulat în perioada ianuarie-octombrie 2007, ca o acordare de asistență necesară în procesul de reformă și adaptare a sistemului judiciar al României, în conformitate cu poziția sa de membru al Uniunii Europene.

Principala recomandare care s-a desprins din acest proiect a fost reorganizarea fundamentală a sistemului de expertiză judiciară, unificarea legislației aferente experților judiciari cu actele normative, ce reglementează activitatea criminaliștilor, excluderea monopolului de stat în efectuarea expertizelor.

² Neicuțescu Ovidiu, „Obiectivitate și subiectivism în expertiza criminalistică”, teză de doctor în drept, Chișinău, 2009.

³ Botiș V. și alții, „Poziția și atribuțiile experților în legislația altor țări”, București, Ministerul Justiției, Institutul Național de Criminologie, 2006, p.3.

Instituția expertului independent există în statele fost comuniste, precum Polonia, Cehia, Ungaria, avem chiar țări din fostul bloc comunist și care nu sunt membre ale Uniunii Europene, precum Rusia și R. Moldova, care au instituția expertului independent numit expert privat.

Codul de procedură penală al R. Moldova statuează că expert este persoana numită pentru a efectua investigații, care nu este interesată în rezultatele cauzei penale și care, aplicând cunoștințele speciale din domeniul științei tehnicii, artei și din alte domenii, prezintă rapoarte în baza acestora.

Deci, expertul este persoana fizică, ce are cunoștințe de specialitate într-un anumit domeniu al științei, tehnicii sau artei, nu are interese juridice în cauză și este chemată de un organ competent în calitate de expert în procesul judiciar, pentru a lămuri chestiuni ce țin de domeniul ei de cunoștințe.

Franța

Sintagma "*expert judiciar*" este folosită aici pentru toate persoanele care efectuează expertize judiciare, în domeniul civil, penal și administrativ. Conform art. 3 al Legii „Cu privire la experții judiciari” termenii utilizați pentru denumirea persoanelor care efectuează expertize în materie penală sunt: „expert înscris pe listele Curții de Apel” și „expert agreeat de Curtea de Casație.

În Noul Cod de Procedură Civilă⁴ întâlnim termenul de tehnician, pentru a desemna persoana care efectuează expertize, în care sunt stipulate și statutul procesual al acestora.

Experții ce activează în sfera penală și care vor să efectueze expertize judiciare trebuie să fie incluși pe listele oficiale de la nivelul fiecărei Curți de Apel, dobândind astfel titlul de expert judiciar.

Instanțele de judecată au la dispoziția lor și o listă națională a experților, valabilă, atât pentru cauzele civile cât și penale sau administrative, alcătuită pe baza listelor oficiale elaborate de către Curtea de Apel, Curtea de Casație și Tribunalul Administrativ al Parisului. Listele experților sunt alcătuite pe domenii.

De regulă, experții sunt aleși și desemnați de către judecător dintre specialiștii înscriși pe listele oficiale. Însă, conform alin. 3 al art. 157 al Codului de procedură penală, există și posibilitatea de a alege specialiști care nu sunt pe liste, dar, în acest caz, decizia trebuie motivată.

Expertiza se efectuează la cererea reprezentantului Ministerului Public sau a uneia dintre părți. Expertiza poate fi dispusă și de către instanță, din oficiu. În toate cazurile, expertiza se dispune de către judecătorul de instrucție sau de către instanța de judecată .

La finele examinărilor expertul redactează un raport în scris. El poate fi însă audiat și poate asista la dezbateri, după ce-și prezintă punctul de vedere, până când președintele îi dă voie să se retragă. Președintele poate pune, din oficiu sau la cererea reprezentantului

⁴ Nouveau Code de Procedure Civile // <http://www.legifrance.gouv.fr/WAspad//RechercheSimplePartieCode?commun=CPROCI&code=CPROCIVO.rcv>

ministerului public, a părților sau a consilierilor lor, întrebări legate de expertiză . Dispozițiile art. 168 și 169 din Codul de procedură penală⁵ sunt aplicabile persoanelor care au fost chemate să facă diverse constatări sau aprecieri privind circumstanțele unui deces. Se au în vedere specialiștii la care pot apela ofițerii de poliție judiciară, în situațiile în care sunt necesare constatări, examene tehnice sau științifice sau persoanele versate într-un anumit domeniu ale căror servicii pot fi solicitate de către procuror, atunci când se descoperă un cadavru cu identitate necunoscută sau există suspiciuni privind cauza decesului .

În domeniul civil, instanța de judecată poate să apeleze la un expert (*technicien*), pentru obținerea unor informații menite să clarifice unele împrejurări în cauzele civile prin realizarea unor *constatări, consultații sau expertize*.

Expertul, denumit *technicien*, poate fi persoană fizică sau juridică, poate fi recuzat de părți la fel ca și judecătorul. El își exprimă în scris, sub forma unui raport, părerea asupra întrebărilor pentru care a fost numit să realizeze expertiza, nu poate răspunde altor întrebări decât cu acordul părților și nu poate face aprecieri de ordin juridic.

Dacă judecătorul consideră necesar, expertul - tehnician poate fi audiat.

Constatările ca formă de aplicare a cunoștințelor de specialitate, pot fi dispuse în orice moment, chiar și în timpul procedurilor de împăcare sau al deliberărilor. Acestea sunt consemnate în scris, dar pot fi prezentate și oral, dacă judecătorul decide acest lucru. Judecătorul, atunci când consideră necesar, desemnează persoana care urmează să efectueze constatarea.

*Consultațiile ca formă de folosire a cunoștințelor de specialitate se dispun, în cazul în care nu sunt necesare investigații complexe, pentru a obține informații tehnice. Judecătorul poate să apeleze la serviciile unui *technicien* în orice moment, chiar și în timpul procedurilor de împăcare sau al deliberărilor. Consultațiile sunt oferite oral judecătorului, dar pot fi formulate și în scris la cererea acestuia.*

*Expertizele se dispun, în situația în care *constatările* sau *consultațiile* nu oferă toate datele pe care judecătorul le consideră necesare. Expertul este desemnat de judecător.*

Dacă judecătorul consideră că nu este necesară redactarea unui raport în scris, expertul poate prezenta punctul de vedere în formă orală, în cadrul audierilor.

Italia

Conform alin.1 al art. 220 din Codul de procedură penală al Italiei, la dispunerea expertizei se recurge când este necesară o evaluare, ce implică utilizarea de mijloace tehnice, științifice sau artistice și îndeplinește mai multe funcții, care necesită cunoștințe specifice, desfășurarea de investigații în scopul alcătuirii probatoriului, dobândirea datelor ce alcătuiesc probatoriul, interpretarea acestora.

⁵ Codul penal și Codul de procedură penală, Editura C.H.Beck, București, 2009.

Jurisprudența italiană plasează expertiza între mijloacele de probă, alături de mărturie (declarațiile martorilor), confruntare, recunoaștere etc., așadar prin aceasta sunt furnizate elemente direct utilizabile în procesul de fundamentare a deciziei.

Expertul (Perito) este ales de judecător, considerat mai potrivit pentru îndeplinirea sarcinii respective atât din lista de experți, cât și din afara acesteia. Efectuarea expertizei se dispune prin ordonanță, în prezența procurorului și a apărătorilor părților. Judecătorul verifică dacă există sau nu cauze de incompatibilitate sau de incapacitate a expertului și îi prezintă acestuia obligațiile care îi revin. Expertul dă răspunsuri orale, în conformitate cu opiniile exprimate în procesul-verbal, cu excepția situației în care judecătorul îl autorizează să își prezinte în scris opinia.

Consultantul tehnic (Consulente tecnico). Odată dispusă expertiza, Parchetul și părțile au dreptul de a numi consultanți tehnici proprii, al căror număr nu poate fi superior, pentru fiecare în parte, numărului experților. Părțile, dacă îndeplinesc condițiile legale, pot fi asistate de consultanți tehnici pe contul statului. Pe lângă fiecare tribunal este instituită o listă cu experți (*periti*) împărțiți în categorii: medicină legală, psihiatrie, contabilitate, inginerie și specializări relative, trafic și circulație stradală, balistică, chimie și analiză grafologică. Când judecătorul numește un expert sau un consultant, care nu figurează în lista de la Tribunal, alege, pe cât posibil, o persoană care își desfășoară activitatea pe lângă o instituție publică, motivând alegerea sa.

În domeniul civil există consultanți tehnici ai judecătorului - care mai sunt numiți și consultanți tehnici ai biroului - *consulente tecnico d'ufficio*) și consultanți tehnici ai părților (*consulente tecnico di parte*), activitatea cărora este reglementată de CPC, privind activitatea consultantului, obligațiile și răspunderea acestuia, numirea, abținerea și recuzarea lui.

Consulente tecnico d'ufficio joacă practic rolul unui auxiliar al judecătorului, ce are rolul de a evalua probe determinate, dar și de a oferi judecăți directe asupra unor probleme, care sunt de competența sa. De aceea, în alegerea lor, judecătorul recurge la Lista (Registrul) experților.

Spania

Conform Codului de procedură penală (art. 456-485) instanța dispune efectuarea expertizei, pentru a cunoaște sau a preciza unele fapte sau circumstanțe importante pentru cauză.

Există experți titulari sau netitulari. Primii sunt cei care dețin titlul aferent unei științe sau arte, a cărei exercitare este reglementată de o autoritate publică. Experții netitulari, deși nu posedă titlu oficial, au în schimb cunoștințe și experiență practică semnificativă într-un anumit domeniu sau activitate. Instanța acordă, de regulă, preferință experților titulari față de cei care nu au titlu.

Înainte de efectuarea expertizei, experții numiți de instanță sau propuși de părți depun jurământ că vor descoperi și declara adevărul. Efectuarea expertizei este supravegheată de către judecătorul de instrucție. Poate fi, de asemenea, delegat un ofițer al Poliției judiciare.

În sfera civilă, activitatea de expertiză este reglementată de Codul de procedură civilă. În situațiile când, pentru clarificarea unor fapte sau împrejurări importante pentru cauză, sunt necesare cunoștințe științifice, artistice, tehnice sau practice aprofundate se dispune expertiza.

Desemnarea experților poate fi realizată prin două proceduri: de către instanța de judecată *din oficiu*, atunci când expertiza este pertinentă în procese asupra recunoașterii sau tăgăduirii paternității sau maternității sau asupra capacității persoanei. Instanța va desemna un expert titular, iar, în cazul în care expertiza necesită cunoștințe din diverse domenii, va desemna mai mulți experți; de către instanță, *la cererea oricăreia dintre părți*, în acest caz, costul expertizei va fi suportat de persoanele care au solicitat-o. Experții pot fi propuși și de către părți. Concluziile experților se realizează într-un raport scris, cu precizarea documentelor, metodelor și mijloacelor tehnice utilizate în investigația întreprinsă.

Anglia și Țara Galilor⁶

Common law, ca unul din marile sisteme de drept, a cărui componentă esențială este aplicabilă astăzi în Anglia, Țara Galilor și în fostele colonii britanice.

Această particularitate și lipsa unei codificări fac ca expertiza să nu fie reglementată prin legislație.

În cazul în care, pentru soluționarea dosarului, sunt necesare cunoștințe de specialitate dintr-un anumit domeniu, atât în procesele civile cât și în cele penale, se recurge la serviciile unor experți (*expert witness*), care își pot exprima opinia de specialist cu privire la faptele care urmează a fi dovedite. Astfel, folosirea expertului apare ca o excepție de la regula generală potrivit căreia mărturiile care conțin opinii sunt inadmisibile (*exclusionary rule*).

În procesele civile din Anglia și Țara Galilor există trei tipuri de experți⁷:

1) *expert desemnat de una din părțile aflate în litigiu*, a cărui îndatorire principală este de a contribui în baza informațiilor furnizate la soluționarea temeinică și justă a cauzei de către instanță. Această obligație primează, comparativ cu orice îndatorire a expertului față de partea care l-a desemnat;

2) *expertul desemnat în comun de părțile aflate în litigiu* are obligația principală de a ajuta instanța să ajungă la o soluție justă, primând și în acest caz față de îndatoririle pe care acesta le are față de părțile care l-au numit;

3) *expertul consultant* este desemnat de una dintre părțile în litigiu pentru a-i oferi consultanță, neintrând însă sub incidența Regulilor de procedură civilă și neavând nici o obligație față de instanță.

⁶ Botiș V. și alții, „Poziția și atribuțiile experților în legislația altor țări”, București, Ministerul Justiției, Institutul Național de Criminologie, 2006, p.3- 7.

⁷ Informațiile au fost luate de pe site-ul Academiei Experților din Londra //www.academy-experts.org, și Institutului Experților din Londra // http://www.ewi.org.uk/

Dacă părțile nu cad de acord asupra persoanei, care urmează a fi desemnată în calitate de expert, instanța poate alege expertul dintr-o listă întocmită de părți sau poate decide ca alegerea să se facă într-un alt mod. Nici una dintre părți nu are posibilitatea de a desemna un expert sau de a se folosi de raportul realizat de un expert, fără permisiunea instanței.

Înainte de momentul în care instanța acordă permisiunea desemnării unui expert, este necesar să se stabilească dacă acesta deține o specializare adecvată și experiență, dacă îi sunt cunoscute îndatoririle generale ale unui expert, dacă este în măsură să întocmească un raport și să răspundă întrebărilor ori să se consulte cu alți experți, precum și o descriere a sarcinilor care îi sunt solicitate, disponibilitatea de a participa în proces și lipsa unui conflict de interese.

Persoanele care participă la un proces, în calitate de experți, nu au nevoie de o acreditare specială, fiind suficient să dețină calificările care le permit să se pronunțe asupra obiectului cauzei.

Activitatea desfășurată de expert se concretizează într-un raport întocmit în formă scrisă, cu excepția cazului în care instanța decide altfel.

Spre deosebire de dispozițiile cuprinse în Regulile de procedură civilă, care vizează folosirea experților în cauzele civile, *Criminal Procedure Rules* (Regulile de procedură penală) din 2005 nu conțin, în partea 33 privitoare la experți, reglementări cu privire la folosirea acestora, făcându-se doar trimitere la dispozițiile din partea 24 a aceluiași act normativ.

Cât privește serviciile de expertiză criminalistică din Anglia și Țara Galilor sunt asigurate, prin angajați proprii, de compania guvernamentală britanică *Forensic Science Service Ltd*⁸.

Aceste servicii sunt astfel organizate încât să servească nevoilor specifice ale activităților investigative ale poliției, urmând a fi folosite în fața instanței, în sprijinul acuzării ori al apărării.

Finlanda⁹

Activitatea experților în proces este reglementată de Codul de procedură judiciară, care reprezintă dreptul comun în materie procesuală, Legea privind urmărirea penală, Legea de procedură penală și Legea de procedură în contenciosul administrativ.

În conformitate cu dispozițiile Codului de procedură judiciară, capitolul 17, articolul 44, atunci când pentru lămurirea anumitor probleme sunt necesare cunoștințe de specialitate, instanța va obține un raport din partea unei agenții, funcționar public sau altui specialist, ori va încredința redactarea raportului unuia sau mai multor experți care se bucură de o bună reputație profesională.

Înainte de desemnarea expertului, părțile trebuie ascultate, iar dacă ele cad de acord asupra unei persoane, aceasta va fi numită, dacă instanța apreciază că este competentă. Expertul trebuie să fie imparțial și să nu aibă legătură cu cazul (art. 47). Expertul nu poate încălca

⁸ Informațiile privitoare la serviciile de expertiză criminalistică au fost preluate de pe site-ul companiei guvernamentale britanice *Forensic Science Service Ltd.*, www.forensic.gov.uk

⁹ Botiș V. și alții, „Poziția și atribuțiile experților în legislația altor țări”, București, Ministerul Justiției, Institutul Național de Criminologie, 2006, p.31-36.

secretul profesional decât în situații foarte grave, și i se aplică același regim ca al martorilor în privința obligării de a face declarații, cu toate acestea, nu poate fi emis un mandat de aducere sau nu poate fi aplicată sancțiunea închisorii (art. 48). Experții depun jurământ sau își asumă solemn obligația de a îndeplini sarcinile lor (art. 49).

Ca regulă, constatările și concluziile se prezintă în scris, sub forma unui raport, dacă instanță nu apreciază că pot fi făcute și oral.

În dreptul finlandez, calitatea de expert nu presupune o autorizare din partea unei autorități publice sau a unei organizații profesionale. Ministerul Justiției nu este implicat sub nici o formă în autorizarea sau coordonarea activității de expertiză judiciară, în practică, există persoane care s-au specializat în expertiza judiciară, lucrând în colaborare cu birouri de avocați, dar la fel de bine poate participa ca expert orice persoană care are o experiență relevantă în domeniu, în ramurile foarte specializate ale tehnologiei, se recurge deseori la specialiști ai marilor companii de profil. Aprecierea

competenței și probității expertului se face de către instanță în fiecare caz în parte, în funcție de complexitatea speței și de întrebările la care expertul este chemat să răspundă.

Activitatea de expertiză criminalistică este desfășurată în cadrul Biroului Național de Investigații al Poliției, unitate specializată a poliției ale cărei sarcini principale sunt prevenirea și combaterea celor mai grave forme de criminalitate și furnizarea unor servicii de expertiză de înalt nivel. În cadrul Biroului funcționează Laboratorul de analize criminalistice, membru al Rețelei Europene de Institute de Științe Criminalistice ENFSI. Nu există la nivelul Ministerului Justiției o structură care să efectueze sau să coordoneze activitatea de expertiză criminalistică.

În concluzie, observăm că, din cele câteva exemple de reglementare a instituției de expertiză din unele state ale comunității europene, în sistemul de *common law* experții sunt tratați într-o manieră foarte liberală. Aici există o tendință de reglementare procesuală a competențelor prin acte normative, în timp ce statutul lor este determinat de activitatea practicienilor (judecători, procurori și avocați). În lipsa unei reglementări specifice a activității profesionale, se poate spune că ne aflăm în fața unei profesiuni liberale, de furnizare a unor servicii destinate sistemului de administrare a justiției, care se autoreglează după mecanismul cererii și ofertei.

În schimb, în sistemul continental, situația experților este mult mai în detaliu reglementată, în special prin dispoziții de drept procesual, dar și prin legi speciale de organizare a profesiei. În cadrul sistemului de drept continental, sistemul scandinav are, după cum se observă din exemplul Finlandei, o poziție intermediară: dispune de reguli procedurale definite, dar cantitativ reduse privind intervenția în proces a expertului și acordă judecătorului libertatea de apreciere a probelor.

Analiza cadrului instituțional-organizatoric relevă existența a două categorii de instituții abilitate de legea română, pentru a efectua expertize criminalistice. Astfel, regăsim instituții, ce funcționează pe lângă Ministerul Justiției, respectiv Institutul Național de Expertize Criminalistice

(INEC)¹⁰ la nivel central, care cuprinde în sistemul său Laboratoarele Interjudețene de Expertize Criminalistice ca: București, Iași, Cluj, Constanța, Galați, Craiova, Brașov, Timișoara etc., dar și instituții ce funcționează în cadrul Ministerului Administrației și Internelor, respectiv Institutul de Criminalistică din subordinea Inspectoratului General al Poliției Române, care cuprinde în componența sa Servicii în cadrul fiecărui inspectorat de poliție.

Expertiza repetată se efectuează de către Institut, care are competență teritorială generală.

În mod excepțional, la INEC, se efectuează și prima expertiză, în cazurile de complexitate deosebită, pentru care laboratoarele interjudețene nu dispun de tehnică sau de specialiști.

Posibilitățile de analiză instrumentală și gradul de certitudine al concluziilor depind în mare măsură de dotarea tehnică.

Existența a două categorii de instituții abilitate de legea română pentru a efectua expertize criminalistice, a generat de-a lungul timpului conflicte legate de competența materială și teritorială, gradul de profesionalizare a experților, abilitarea acestora de către lege, pentru a întocmi expertize valabile și opozabile în instanță. Conflictele existente între cele două instituții se regăsesc și în pozițiile ireconciliante cu privire la atestarea experților.

În acest sens, fiecare instituție își atestă proprii experți, stare de fapt ce alterează imaginea acestora. Astfel, fiecare instituție se prevalează de acte normative distincte, ce reglementează acordarea titlului de expert.

Este necesar a se reconsidera atitudinea acestor instituții, pentru a crea o instituție de atestare independentă a cadrelor de experți, formată din specialiști ai ambelor ministere, specializată pe domenii, care să asigure obiectivitate actului de acordare a titlului de expert pe baza unor criterii stricte de ținută profesională, morală și experiență.

O importanță deosebită o reprezintă autonomia și independența acestor instituții, astfel ca asupra lor să nu planeze nici o bănuială cu privire la imparțialitate. Este greu să convingi că ești imparțial când expertiza este dispusă de organul de urmărire a cărui relație cu expertul este de la superior la subordonat, făcând parte din aceeași instituție, subordonați acelorași manageri.

Trebuie avute în vedere însă și structurile criminalistice specifice poliției, care includ și activități de cercetare la fața locului și identificare judiciară, distincte de cea de expertiză.

Reglementarea procesuală a dispunerii și efectuării expertizelor judiciare în România este insuficientă. Este necesară sincronizarea ei cu exigențele Uniunii Europene privind demonopolizarea activității statale de expertiză judiciară și înființarea Colegiului Experților Criminaliști Privati din România.

Dreptul la egalitate în fața legii și protecția tuturor împotriva discriminării reprezintă norme fundamentale ale legislației internaționale în materia drepturilor omului. În anumite sisteme legislative naționale și regionale, legislația pentru egalitate a evoluat în ultimele câteva decenii.

¹⁰ Hotărârea Guvernului nr. 368 din 3 iulie 1998 privind înființarea Institutului Național de Expertize Criminalistice I.N.E.C., publicată în Monitorul Oficial nr. 248 din 3.07.1998

Prin urmare, se impune un efort major pentru a moderniza și integra standardele legale legate de protecția împotriva discriminării și promovarea egalității, în conformitate cu punerea în aplicare a principiilor Convenției Europene privind Drepturile Omului.

În cadrul statelor membre ale Consiliului Europei, Convenția respectă dezideratele pentru care a fost creată, prin sprijinirea unui dialog public mai deschis și a unei utilizări mai obiective a prerogativelor publice. Pe lângă toate acestea, Convenția are un efect armonizator în ceea ce privește legislația și practicile publice din cadrul respectivelor state membre. Preambulul Convenției consideră că „menținerea și protejarea pe mai departe a drepturilor omului și a libertăților fundamentale” constituie un instrument de îndeplinire a unui obiectiv politic, adică a unei „mai bune unități în rândul membrilor Consiliului Europei”.

Principiul respectării drepturilor și libertăților omului și cetățeanului trebuie considerat cel mai important principiu de stat și de drept general, prevăzut de către Constituția României.

Drepturile și libertățile omului sunt considerate valori supreme. Recunoașterea, respectarea și protecția lor sunt o responsabilitate a statului. În acest mod, respectarea și protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, de către organul legislativ, sunt considerate activități prioritare, în comparație cu alte valori și activități sociale. Din aceste considerente, în obiectivul final al legislației, justiției și al activității de expertiză, trebuie incluse, de asemenea, respectarea și protecția drepturilor și libertăților omului de persoana în cauză.

Cerințele referitoare la respectarea drepturilor omului în procesul efectuării expertizei criminalistice se referă la toate persoanele, drepturile și interesele legale pe care această activitate le poate afecta. Dar, în primul rând, cerințele menționate se extind asupra persoanelor care, în mod direct, sunt supuse investigației de expertiză.

Principiul legalității este fundamental pentru întreaga activitate a unui stat de drept. El este prevăzut atât în Constituție, cât și de normele penale.

În condițiile unui stat de drept, în care drepturile și libertățile cetățenilor sunt esențiale pentru existența societății civile, orice încălcare a legii, orice abatere de la regulile de executare a uneia dintre activitățile sau actele de cercetare criminalistică, poate atrage după sine sancțiuni, fie cu caracter administrativ, fie cu caracter penal, acestea putând merge până la anularea actului ilegal. Practic, aceasta înseamnă că organizarea și efectuarea expertizei se vor desfășura în strictă conformitate cu normele ce constituie baza legală a activității de expertiză, promovată atât de organul care dispune expertiza, conducătorul instituției de expertiză, cât și de către expert.

Principiul obiectivității cercetărilor de expertiză înseamnă cerința față de expert de a efectua cercetările în baza celor mai noi realizări ale științei pe care el o reprezintă, ireconciliabilitatea față de orice erori și neajunsuri în activitatea de expertiză, lipsa monopolismului și impunerii dictatoriale a opiniilor în cadrul cercetărilor, independența rezultatelor științifice și practice de factorii sociali, îndeosebi de cei politici.

Independența expertului. Acest principiu este unul din cele mai importante care, fiind consfințit legislativ, garantează eficacitatea și utilitatea activității judiciare de expertiză. El semnifică că nimeni nu este în drept să acorde presiuni asupra expertului ca să-l impună să formuleze o anumită concluzie.

Principiul independenței expertului derivă logic din suveranitatea procesuală a expertului prevăzută de legislația în vigoare, care constă în faptul că expertul deține un statut deosebit de poziția procesuală a participanților la proces și este responsabil personal de cercetarea efectuată și de concluziile formulate.

Proiectul de lege privind expertii criminaliști privați elimină formele de discriminare din partea oricărei persoane, sau oricărei organizații din sectorul public sau privat. Astfel, prin noua reglementare, se transpune în practică principiul egalității de șanse, care impune ca fiecare persoană să aibă parte de un proces corect, în care să-i fie garantată egalitatea în fața legii și asigurat dreptul la apărare, cu toate componentele sale, precum și egalitatea de arme și de șanse, în cadrul procesului penal. Astfel, deși durata rezonabilă a procesului penal nu este prevăzută, în mod explicit, în Codul de procedură penală, ca cerință a procesului penal, o atare cerință se desprinde din prevederile art. 21 alin. (3) din Constituție, art. 6 § 1 din Convenția europeană și din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg¹¹ sau ale art. 10 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, potrivit căreia „toate persoanele au dreptul la (...) soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil (...)”, dar și din prevederile Codului de procedură penală, prin care sunt stabilite anumite termene pentru efectuarea unor acte sau exercitarea unor drepturi procesuale.

Tot astfel, este vorba despre principiul garantării unui proces corect, cu o componentă foarte importantă, respectiv principiul garantării egalității de arme și de șanse. Fiecare parte trebuie să beneficieze de posibilitatea de a-și susține cauza, în condiții care să nu o dezavantajeze, în mod semnificativ, în raport cu partea adversă, ceea ce în penal presupune – pentru persoana acuzată – nu numai egalitatea cu Ministerul Public, ci și cu partea civilă. Jurisprudența Curții de la Strasbourg acordă o deosebită atenție aspectelor concrete, care ilustrează semnificațiile deosebite ale acestui principiu¹². Încălcarea acestei reguli poate prejudicia în mod grav stabilirea adevărului, respectiv a vinovăției sau nevinovăției unei persoane și, prin urmare, atingerea scopului procesului penal.

¹¹ A se vedea, spre exemplu, C.E.D.O., cauza *Eckle c. Germaniei*, hotărârea din 15 iulie 1982, cauza *Tudorache c. României*, hotărârea din 29 septembrie 2005, cauza *Pantea c. României*, hotărârea din 3 iunie 2003, sau cauza *Horsnby c. Greciei*, hotărârea din 19 martie 1997. Scopul acestei garanții îl reprezintă protejarea părților împotriva duratei excesive a procedurilor, asigurarea eficienței și credibilității actului de justiție, evitarea menținerii persoanei acuzate de săvârșirea unei infracțiuni într-o stare de nesiguranță cu privire la situația sa pentru o perioadă de timp prea mare (*M. Selegean*, în *D. Bogdan, M. Selegean, Drepturi și libertăți fundamentale în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 254-255).

¹² C.E.D.O., cauza *Dombo Beheer B.V. c. Olandei*, hotărârea din 27 octombrie 1993, cauza *Krømø și alții c. Cehiei*, hotărârea din 3 martie 2000, cauza *McMichael c. Regatului Unit*, hotărârea din 24 februarie 1995, cauza *Vermeulen c. Belgiei*, hotărârea din 20 februarie 1996, cauza *Feldbrugge c. Olandei*, hotărârea din 29 mai 1986, cauza *Hentrich c. Franței*, hotărârea din 22 septembrie 1994, cauza *Kress c. Franței*, hotărârea din 7 iunie 2001, sau cauza *Kuopila c. Finlandei*, hotărârea din 27 aprilie 2000. A se vedea, pentru detalii, *D. Bogdan, M. Selegean*, op. cit., p. 240-241.

Având în vedere obligațiile care revin României, ca urmare a angajamentelor asumate în cadrul Tratatului de aderare la Uniunea Europeană de a duce la îndeplinire obiectivul desăvârșirii pieței interne, este necesar a se transpune prevederile Directivei 2006/123/CE a Parlamentului European și ale Consiliului privind serviciile, prin crearea unui cadru juridic adecvat.

În acest sens, proiectul de lege privind exercitarea profesiei de expert criminalist privat, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Experților Criminaliști din România, prin măsurile adoptate, transpune prevederile acestei directive.

Inițiatori:

Senator TONI GREBLĂ (PSD+PC)

~~Senator ANIAN TUDORANU
(PSD+PC)~~

Senator Gheorghe Marcu

Senator D. Chelarescu

Senator I. Iva.